

KMEN GIDRAN

VZNIK A VÝVOJ KMENE GIDRAN

Bábolna

Kmen **Gidran** má svůj původ v hřebčíně **Bábolna**. Uherský hřebčín byl založen roku 1789 jako pobočka hřebčína v Mezöhegyesi a od roku 1806 byl samostatný.

Účelem hřebčína byl chov arabských plnokrevníků a polokrevníků, nutný pro zemský chov k vytvoření jednotné základny a zušlechtění koní (Štencl, 1977).

Kmen **Gidran** byl založen originálním arabským hřebcem **Siglavy** **Gidran** (uváděn i jako **Gidran senior**) narozeným roku **1810** u arabského kmene **Nedžed**. V roce 1816 byl dovezen do uherského vojenského hřebčína v Bábolně (Lerche, 1951).

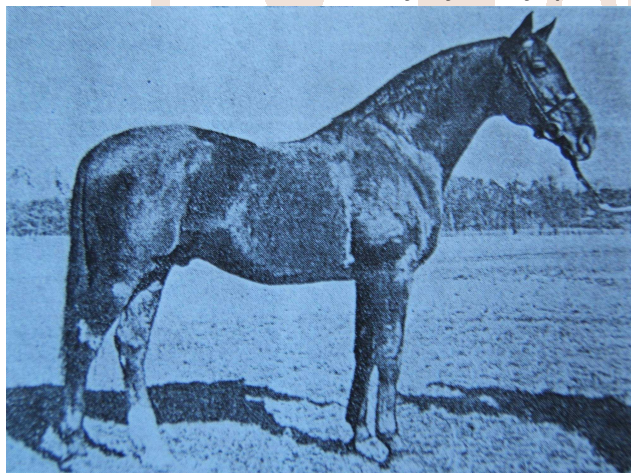
Stejskalová (2000) uvádí, že podle zachovalého popisu to byl ušlechtilý temperamentní hřebec se 155 cm kohoutkové výšky, málo výrazným kohoutkem a lehčím hřbetem. V Bábolně byl připařován ke klisnám různé provenience včetně klisen starošpanělských.

Milota (2000) zdůrazňuje, že tyto vlivy se výrazně podepsaly na dalším formování kmene se všemi znaky, které se vyskytují v současné době (hrubší hlava, dlouhé linie, volnější hřbet, hůře vázaná bedra, fundament s méně výraznými klouby).

Siglavy **Gidran** zplodil početné potomstvo, včetně pozdějšího úspěšného plemeníka **Gidran II**, jehož matkou byla lipická klisna 72 Fortuna. Příliv orientální „krve“ do lipického či kladrubského základu měl za cíl zmohutnění se zachováním tvrdé konstituce a ostatních předností arabského plemene (Milota, 2000).

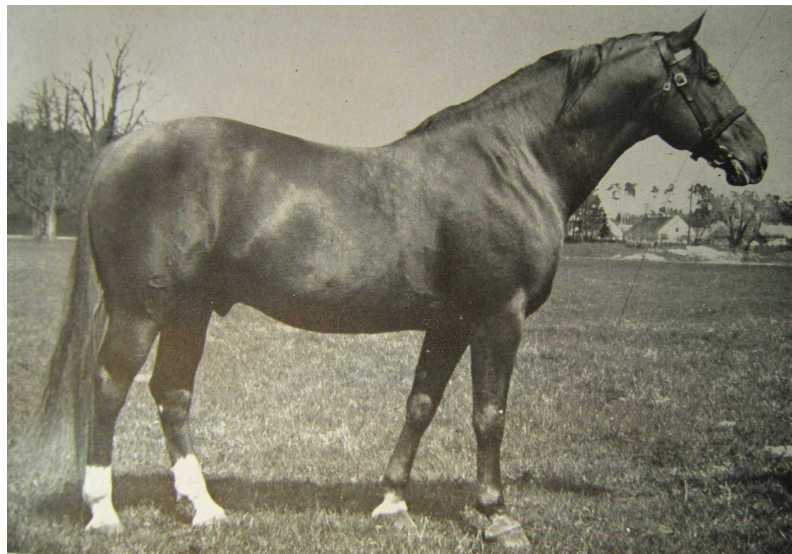
Gidran II zanechal v Bábolně plemeníka **Gidran VII** ze španělské matky 13 Bellamore, který byl otcem hřebce **Gidran XIV** z arabské matky 375 Koheil I. **Gidran XIV** působil již v Mezöhegyesi (Lerche, 1951).

Gidran senior zanechal vedle pepiniéra **Gidrana II** ještě několik dalších synů, z nichž se nejvíce uplatnili **Gidran I**, **Gidran VI** a **Gidran XI**, pepiniéři v Bábolně a **Gidran V**, pepiniér v Radovci. Všichni uvedení plemeníci se stali zakladateli postranních větví, z nichž nejdéle, tj. do roku 1850, se udržela pouze větev hřebce **Gidran I**, kdežto ostatní záhy vymřely (Lerche, 1951).

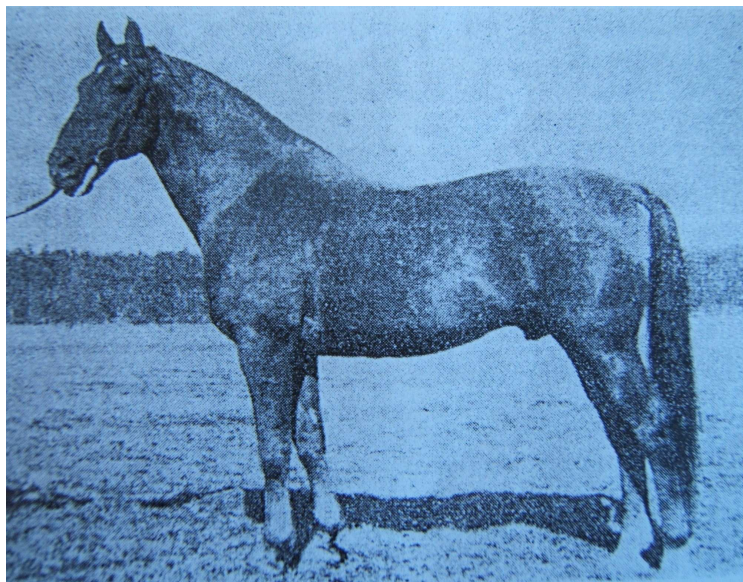

Gidran V

Protože však většina odchovaných hříbat byla pro jezdecké účely příliš mohutná, bylo stádo **Gidranů** přeloženo do hřebčína v Mezöhegyeshi. V obou hřebčínech byla stáda **Gidranů** šlechtěna samostatně bez pravidelných výměn chovného materiálu (Stejskalová, 2000).

Gidran VII

Gidran VI

Mezöhegyes

Hřebčín Mezöhegyes byl založen roku 1785 jako vojenský ústav k zajišťování remont. Ve svém programu měl také chov orientálního arabského kmene Gidran (Štencl, 1977).

Jako jeden z prvních plemeníků v Mezöhegyesi vynikl **Gidran XIV**, který měl zpočátku přiděleny klisny orientálního, sedmihradského a španělského původu. Později kryl i mohutnější klisny západních plemen, takže potomci byli hrubší a mohutnější. Jeho syn **Gidran XVI** z matky 20 Gidran 8, jeho vnuk **Gidran XXIV** z matky 808 Gidran a pravnuk **Gidran XXVIII** z matky 152 Gidran 15 působili rovněž v hřebčíně v Mezöhegyesi (Lerche, 1951).

Lerche (1951) uvádí, že získávání originálních arabských hřebců bylo stále obtížnější a tak se muselo v tomto stádě použít hřebců angloarabských nebo ušlechtilých nižších, korektních a silných anglických plnokrevníků. Tento postup nebyl žádnou chybou, poněvadž arabský kůň, zejména kmen Gidran, se stejně přizpůsoboval místním poměrům půdním i klimatickým a kmen Gidran sám o sobě, pokud nebyl již promíšen krví anglickou (přestože si uchoval některé vlastnosti arabů), byl svým zevněškem vzdálen arabům vůbec, zvláště ovšem arabům originálním. Je to opět průkaz dědičnosti vlastností, které byly vytvořeny prostředím a staly se dědičnými i při čistokrevné plemenitbě kmene Gidran. Později ještě vlivem anglických plnokrevníků se odchylovala jeho forma nejen od arabů, ale od samotného kmene Gidran čím dále tím více.

Nežádoucí vlastnosti Gidranů: obrácený krk, prohnutý hřbet, prohnutá přední noha, nepravidelné přední postoje, měkké spěnky, plochá kopyta, krátký bezvýrazný chod a nízká výkonnost byly odstraňovány nejdříve araby, např. kmenem **Siglavý**, ale když produkty nesplnily očekávání, použilo se v roce 1860 anglického plnokrevníka a to tak, že produkty, např. klisnička z matky Gidran po anglickém plnokrevníku byla připouštěna Gidranem a tento produkt opět plnokrevníkem. Tím se dosáhlo ovšem ústupu orientální krve. Z plnokrevníků použili ve stádě Gidranů v Mezöhegyesi především **Deutscher Michal**, který, ačkoliv se všude jinde osvědčil, zklamal ve stádě Gidranů. S úspěchem však použili ve stádě Gidranů plnokrevníka

Bibora (nar. 1873 po Bucaneer z Fancy) a **Kengyela** (nar. 1880 po Bajnok z Lady Florence). Tito plnokrevníci se uplatnili zvláště tím, že jejich potomstvo vynikalo výkonností. Kengyel dával potomstvo lehčí. Dále se použilo plnokrevníka **Algyho** (nar. 1883 po Verneuil z Little Jemina), **Bourány** po Pásztor z Borostyán, aj. Tímto postupem se dosáhlo koní přiměřeně silných, 164 – 168 cm vysokých, těžší rovné hlavy, delšího níže nasazeného krku, s pevným hřbetem, delší mírně skloněné zádi a silnější kostře. Vesměs ryzé barvy s prostorným chodem, vytrvalých, tvrdých, se živým, až často nervózním temperamentem, kteří jsou aklimatizováni tamním poměrům. Připárováním anglického plnokrevníka na kmen **Gidran** vznikl kůň angloarabský (Lerche, 1951).

Štencl (1977) uvádí, že vlastní **Gidran** z Mezöhegyese je mohutný angloarabský polokrevník, vhodný k nejrůznějšímu použití a sloužící jako kůň jezdecký. K chovu se používalo 43 klisen a 2 hřebci vlastního chovu.

V roce 1920 se stalo toto stádo kořistí intervenční rumunské armády a v jeho chovu se pokračovalo v rumunském hřebčíně Rusetu. Z rolnického chovu v Maďarsku byl získán dostatek dobrých jedinců, aby bylo možno pokračovat v chovu **Gidranů** i v Mezöhegyesi, kde byl kmen **Gidran** chován jako angloarab s převahou krve anglické. Ale v roce 1944 bylo stádo **Gidranů** i s ostatními stády evakuováno do Německa, a tam se stalo v roce 1945 kořistí spojeneckých armád (Lerche, 1951).

Situace **Gidranů** nebyla po druhé světové válce nijak snadná a počet klisen klesl na tolik, že bylo nutné vykupovat plemenný materiál od maďarských rolníků, aby plemeno bylo udrženo při životě. Dnes se mezöhegyešský typ **Gidrana** dále udržuje a šlechtí v hřebčíně Márocpusza, který vlastní kolem stovky koní (Stejskalová, 1998).

Radovec

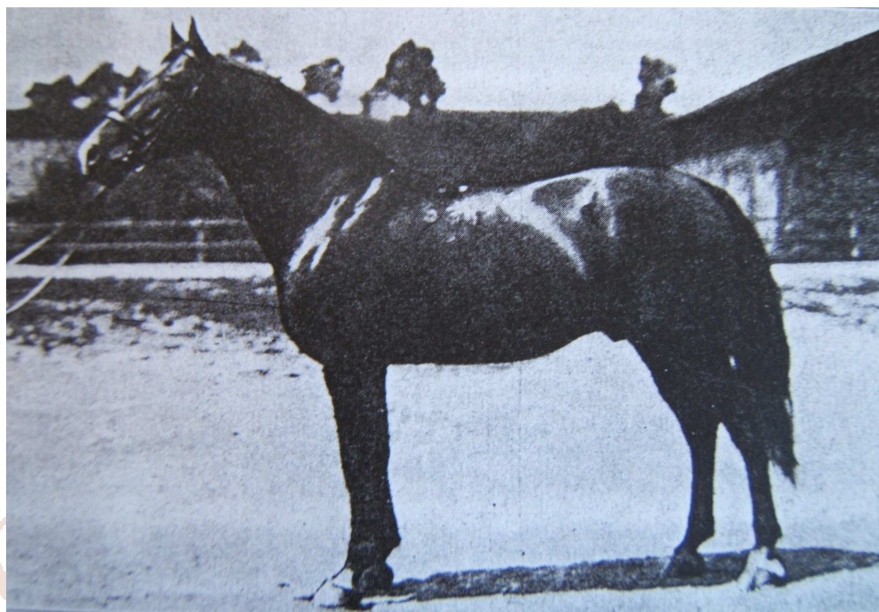
Hřebčín v Radovci byl zřízen v roce 1874 jako vojenský ústav.

Kmen **Gidran** se v Radovci začal chovat od roku 1826 a to přivedením plemeníka **Gidran I-R**

V letech 1830 až 1840 převládly v hřebčíně orientální rasy /**Gidran**, **Shagya**, **El Bedavy**/. Tak byly postupně zavedeny v Radovci jednotlivé kmeny. Arabská krev radoveckých koní se vyznačovala silou, ušlechtilostí a krásou. Zejména kmen **Gidran** byl z orientálních koní nejmohutnější a byl jiné barvy než bílé (Štencl, 1977).

Lerche (1951) poukazuje na různorodý základ, který se projevoval heterogenním typem potomstva, což vedlo k častému střídání plemeníků. Teprve plemeníku **Gidran XXI** se podařilo založit trvalou linii prostřednictvím dvou jeho synů, a to **Gidrana XXIII** a **Gidrana XXIV**.

První z nich, ryzák **Gidran XXIII**, se narodil 1878 z matky 61 Asslana I, dal v Radovci syna, ryzáka **Gidran XXVI**. Tento zplodil hřebce **Gidrana XXXI**, ryzáka z matky 141 **Gidran**, který byl otcem pepiniéra **Gidran XXXIV**, ryzáka z matky 188 **Gidran XXV**. **Gidran XXXIV** působil v Pibru i ve Wieselburgu a byl otcem kladrubských pepiniérů **Gidrana II** a **Gidrana III**.

Gidran XXXIV

Druhý pepiniér **Gidran XXIV** z matky 101 Dahoman III byl otcem několika hřebců, z nichž čtyři působili jako pepiniéři v Radovci, ale pouze ryzák **Gidran XXVII**, narozený 1892 z matky 177 Gidran XXII, se dále uplatnil svými syny, z nichž rovněž tři působili jako pepiniéři. První z nich byl kladrubský **Gidran – K**, narozený v Radovci z matky 218 Gidran XXVI, který byl v kladrubském hřebčíně otcem dalších kmenových plemeníků. Druhý ze synů Gidrana XXVII, hřebec **Gidran XXXIII**, byl otcem zemského plemeníka, hnědáka **111 Gidran XXXIII**, který dal s klisnou po hřebci 369 Przedswit VI hřebce, který působil v Kladrubech jako **Gidran IV** a zanechal tam pepiniéra **Gidran VII**.

V Radovci byl kmen Gidran udržován v původním typu, nebyla do něho přimíchávána anglická „krev“, takže zůstal téměř čistým arabem (orientálem) s typickými tvary Gidranů, těžší hlavou, mírně obráceným silným krkem, s delším hřbetem, rovnou zádí, válcovitým trupem a vysoko nasazeným ohonem. Temperament byl u nich často obtížný, zejména v zápřeží. Ovšem přesto, že radovecký chov Gidranů byl čistým chovem koně orientálního, lišil se od arabů kmene Gidran nakonec velmi značně, a to především mohutným rámcem, silnou kostrou a v souvislosti s těmito vlastnostmi také menší ušlechtilostí zejména v hlavě. V Radovci v chovu Gidranů byla totiž sledována hlavně mohutnost a nepřihlíželo se k zachování typu araba, který byl nakonec úplně setřen a vytvořen typický kmen s charakteristickými, nahoře uvedenými vlastnostmi (Lerche, 1951).

Lerche (1951) uvádí, že kmen Gidran byl až do roku 1911 kmenem čistě arabským, ale od uvedeného roku v Radovci, podobně jako v hřebčíně Mezöhegyes, byla snaha arabský kmen Gidran zesílit a odstranit charakteristické nežádoucí vlastnosti Gidranů. Do roku 1911 byla snaha tyto vlastnosti odstranit výběrem, avšak s malým úspěchem. Proto tehdejší vedoucí rakouského chovu koní, generál Merhal, nařídil tohoto roku v Radovci použít ke korekci těchto tvarů anglické plnokrevníky a tím docházelo k angloarabské plemenitbě. Ve stádě Gidranů používali těchto plnokrevníků jako sekundantů a skutečně se jim podařilo odstranit nepříznivé vlastnosti Gidranů, ovšem dělo se to na úkor typu. Použití plemeníků cizích kmenů nebo i jiné rasy bylo po roce 1919 u Gidranů stejně nevyhnutelné, neboť zatím se

zúžil kmen na jednu linii a následkem toho, tj. z nedostatku druhého pepiniéra Gidran, který by patřil jiné linii, se dále používalo anglických plnokrevníků. Z nich se uplatnili ve stádě Gidranů: **Harsas** (nar. 1902 po Bona Vista z Tapiogyöngye), **Peregrin** (nar. 1905 po Mindegy z Perpedes), **Theseus** (nar. 1908 po Guverneur z Titsey), **Lahire** (nar. 1908 po Plum Centre z Breda), **Dealer** (nar. 1908 po Santry z Dear Lady), **Czakberenyi** (nar. 1909 po Horkay z Ujfalú) a **Star of Hannover** (nar. 1897 po Hannover z Star Actress).

Milota (2000) zdůrazňuje, že do roku 1914 se v hřebčíně Radovec celkem vystřídalo 34 pepiniérů, z nich bylo 5 z Bábolny, 11 z Mezöhegyese a 18 z Radovce. Toto vedlo k určité roztržitosti matečného stáda a zdejší Gidrani zaznamenali značný příliv cizí krve. Za tuto dobu začali ztrácet na ušlechtilosti. Z hlediska vojenských požadavků bylo rozhodnuto o vyšší exploataci anglických plnokrevných hřebců, kteří měli být zároveň korektory exteriéru a dodavateli tvrdé konstituce. Tímto se ale výrazně setřel typ. Podobná metoda byla volena v Mezöhegyes, kde se v první fázi používal k zušlechťování arab kmene Siglavy a následně anglický plnokrevník. Tyto produkty se dále používaly k připařování na Gidrana. Samotný kmen Gidran projevoval velmi dobré aklimatizační schopnosti a často ho bylo využito pro vkřížování do kmenů Furioso, Przedswit a Nonius.

Po vypuknutí 1. světové války byl radovecký hřebčín vyklizen do alpských zemí (Wieselburgu a Perwarthu). Část koní byla předána do Kladrub. Po roce 1918 byl plemenný materiál rozdělen jednotlivým státům, které vznikly po rozpadu Rakouska – Uherska (Štencl, 1977.)

KMEN GIDRAN V ČESKÉ REPUBLICE

Hlavním pramenem ušlechtilé arabské krve pro historické země české byl hřebčín Radovec. Již od roku **1914** byli dodáváni arabští hřebci z Radovce a nejvíce se uplatnily tři kmeny a to v Čechách Gidran, na Moravě Gidran Amurath a Shagya.

První zmínky o zástupcích kmene Gidran v plemenitbě nacházíme v zemském chovu. Až v roce **1921** byl plemeník kmene Gidran a to **Gidran-K** zařazen do chovu v Kladrubech nad Labem (Lerche, 1951).

Kladruby nad Labem

Hřebčín Kladruby nad Labem byl založen roku 1579. Historie hřebčína je bohatá a má mnoho kladů i záporů, tak jak se utvářely dějiny Rakouska – Uherska. V roce 1918 převzal hřebčín československý stát s úkolem produkovat plemenné hřebce pro zemský chov a držet stádo starokladrubských koní (Žlumov, 1999).

V roce 1918 přišli plemenní koně připadající na náš stát z likvidační podstaty rakouských hřebčínů, hlavně z Radovce a Pibru (Lerche, 1951). Byly získány klisničky a klisny anglické, orientální plnokrevné i polokrevné s kmenovými plemeníky. Kmenoví hřebci patřili kmenům Furioso, Przedswit, Gidran. Tak mohla být v hřebčíně vytvořena dvě stáda polokrevných klisen a to stádo hnědé a ryzé (Štencl, 1977).

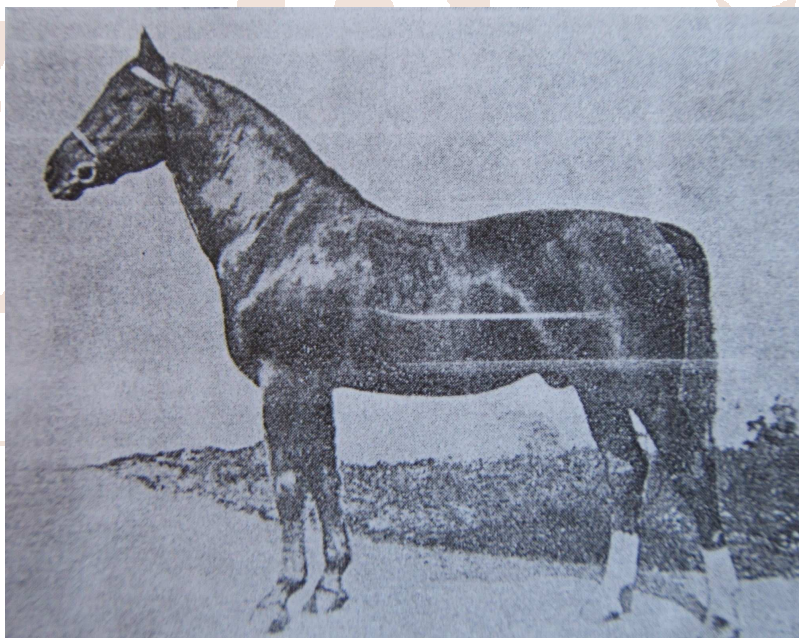
Kmen Gidran se uplatnil v polokrevném ryzém stádě.

Ryzé stádo bylo vyrovnanější. Základem stáda byly radovecké klisny kmene Gidran a polokrevné klisny z rakousko-uherských hřebčínů. Hlavní plemeníci byli

Przedswit-K (radovecký Przedswit VII), jeho syn **Przedswit III** (oba příslušníci radovecké linie P VII) a 7 plemeníků kmene **Gidran**. Radovecké klisny kmene **Gidran** byly čistě arabského původu a v počátcích byly zapouštěny anglickými plnokrevníky **Lahir, The Story** po vzoru mezöhegyešském. Již v roce 1921 však bylo od tohoto postupu upuštěno a klisny **Gidran** byly anglisovány polokrevníkem **Przedswit-K**. Některé z klisen **Gidran** radoveckého původu byly i v Kladrubech připouštěny dále **Gidranem-K** a jejich potomstvo udržováno v čisté rase arabské. Tohoto původu byli např. hřebci: V Nemošicích **509** **Gidran**, **447** **Gidran**, **419** **Gidran**, v Tlumačově **133** **Gidran**, **217** **Gidran** a **157** **Gidran**. K další produkci angloarabů v Kladrubech docházelo později v případech, kdy pepiniér **Gidran-K** byl připouštěn na klisny **Przedswit**, které pocházely z anglických polokrevných matek vysoko v krvi. Tohoto původu je např. kladrubský pepiniér **Gidran V** a **Gidran VII**. Tím vzniklo vlastně angloarabské stádo ve složení **Gidran**, **Przedswit** a naopak. **Gidran-K** a **Przedswit-K** byli v hřebčině nejdéle.

Zvláště **Gidran-K** velmi dobře navazoval na krev **Przedswit** a možno říci, že jeho vlivem se ryzé stádo stalo kvalitní a vyrovnané (Lerche, 1951, Honzík, 1956).

Gidran-K se narodil v roce 1910 v Radovci po otci **Gidran XXVII** z matky **228** **Gidran XXVI**. Byl to ryzák, s typickou gidranskou poněkud klabonosou hlavou, se širokým, vysoko nasazeným jelením krkem, málo znatelným kohoutkem, delším pevným hřbetem, s dlouhou rovnou zádí, vysoko nasazeným ohonem, válcovitým trupem a suchým fundamentem. Osa předních končetin byla poněkud porušena, hlezna měl kratší, chod vydatný a kadenční. Ve voze byl nespolehlivý, ale pod sedlem chodil dobře. Jeho míry byly: 171, 164, 189, 21.6 cm a váha 604 kg. Tento hřebec nemá ve svém rodokmenu jinou krev nežli arabskou. Pepiniér **Gidran-K** byl nejen svým krevním složením, ale i tvarově a celým zevnějškem nejtypičtějším **Gidranem**, který kdy v Kladrubech působil. V roce 1915 byl zařazen jako plemeník **278** **Gidran XXVII** do hřebčince v Písku, poté přeložen do Domažlic, do Nemošic a v roce 1921 působil ve státním hřebčině v Kladrubech, načež se vrátil opět do Nemošic, ale v roce 1926 byl přeložen znovu do Kladrub, kde zůstal až do roku 1932, kdy uhynul na srdeční mrtvici. Celkem bylo z jeho potomstva zařazeno 51 jedinců do chovu, z toho 23 synů se stalo zemskými plemeníky, z nichž dva jako pepiniéři **Gidran V** a **Gidran VI** působili v hřebčině Kladruby nad Labem (Lerche, 1951, Milota, 2001).

Gidran - K

Dalšími plemeníky působícími ve stádě ryzáků byli:

Gidran II narozen v roce 1915 v Radovci po **Gidran XXXIV** z **447** **Gidran XXVII**. Po něm do chovu byla zařazena 1 klisna a hřebci **166** **Gidran II-4**, **2058** **Gidran II-1**, **403** **Gidran**, **558** **Gidran** a **365** **Gidran Rybňanský**.

Gidran II narozen v roce 1924 ve Wieselburgu po **Gidran XXXIV** z **106** **Gidran XXXIII**. Také tento pepiniér je čistým arabem až do III. generace. V další generaci se již objevuje mezi jeho předky anglická polokrevná klisna **53** **Cavalier** a v téže generaci je příbuzensky prochován na arabského hřebce **Dahoman VIII** a hnědáka **Gidran XXIV**.

Po něm byli 3 klisny a 2 hřebci (**153** **Gidran Vyškovský** a **Giebolín**) zařazeni do chovu.

U dalších hřebců kmene **Gidran** nacházíme v původu anglické polokrevné předky.

Gidran IV se narodil v roce 1934 u L. Bartka v Bruzovicích po **111** **Gidran XXXIII** ze zemské klisny po **396** **Przedswit VI**. Z jeho potomků bylo 6 klisen zařazeno do stáda matek a 6 hřebců do hřebčinců a to **64** **Gidran IV**, **68** **Gidran IV**, **VII** **Gidran IV**, **663** **Gidran IV**, **Gidran IV**, **Gidran IV**.

Gidran V se narodil v roce 1928 v hřebčíně v Kladrubech nad Labem po otci **Gidran-K** z anglické polokrevné matky **100** **Przedswit**. Do chovu byl po něm zařazen hřebec **80** **Gidran Koněšínský** bez výraznějšího úspěchu. **Gidran V** je typickým příkladem vzájemného připařování jedinců ryzého stáda. Samotný plk. Heller zásadně odmítal použití **Gidranů** v tehdejší vojenském hřebčíně Hostouň pro některé záporné exteriérové a jezdecké prvky. Z tohoto pohledu vyplývá, že kmen **Gidran** se v době tzv. první republiky jevil více „vozovým typem“, což bylo příznivější pro tehdejší rolníky.

Gidran VI se narodil v roce 1924 v Kladrubech nad Labem po otci **Gidran-K** z matky **2** **Gidran XXXIV**. **Gidran VI** je nejen zevnějškem, ale i krevně velmi typickým příslušníkem svého kmene, neboť má typické tvary i vlastnosti **Gidranů**. Potomstvo dává často menšího vzrůstu, jinak vyrovnané v typu, ušlechtilé a souměrně stavěné. 13 dcer bylo zařazeno do stáda matek a 9 synů se stalo zemskými plemeníky, a sice **15** **Gidran VI-3**, **16** **Gidran VI-10**, **17** **Gidran VI-7**, **20** **Gidran VI-12**, **73** **Gidran VI-1**, **1166** **Gidran VI-5** a **2171** **Gidran VI-5**.

Gidran VII se narodil v roce 1942 v hřebčíně v Kladrubech nad Labem po otci **Gidran IV** z matky **470** **Przedswit-K**. Odpovídal zcela požadavkům kladeným na teplokrevníka. Jeho nedostatkem je velmi špatné připouštění a i touto okolností připomíná příslušníky kmene **Przedswit**. Do matečného stáda zde bylo zařazeno 11 dcer a do chovu 11 synů, ze kterých se znamenitě uplatnil **1716** **Gidran VII-24** působící posléze v Kladrubech nad Labem jako **Gidran XIV** (Lerche, 1951, Milota, 2001).

Protože na kombinaci **Gidrana** a **Przedswita** se mezi zemskými plemeníky nenašli vhodní hřebci, které by bylo možno použít jako pepiniéry a tak vyhledávání vhodného plemeníka pro hřebčín bylo velmi závažné. Plemeníci byli vyhledáváni v cizině a očekávalo se rozšíření krevní základny a zmohutnění stáda. Bylo k vidění mnoho krásných koní kmenů **Gidran**, **Przedswit** a **Furioso**, ale nevyužilo se toho. Bylo použito pepiniéra vlastního chovu a to **Przedswita III** po **Przedswit-K** z **16** **Toborzo**, který působil pouze v omezené míře, neboť většina klisen v ryzém stádu byla jeho polosestrami. Od roku 1949 byl použit angloarabský hřebec hostouňského chovu, ryzák **Star of Hannover III**, po otci **Star of Hannover** z matky **30** **Gidran**

XXXIII, který se velmi dobře hodil pro rozšíření krevní základny, ale měl již 23 let a tak ho nemohlo být patřičně využito (Lerche, 1951, Dolanský, 1954).

Po 2. světové válce byl široce použit na klisny Gidran koňstní hanoverský plemeník **Alarm (Jenerál)**, který připouštěl prakticky po celá šedesátá léta. Jemu sekundovali plemeníci **Gidran XIII** a **North Star III**. Po Gidranu XIII nebyli zařazeni synové do Kladrub nad Labem. North Star III zanechal syna **North Star VII** z matky 717 Gidran. Z linie Alarm bylo zařazeno několik plemeníků z matek Gidran. Posledním Gidranem byl plemeník **Gidran XIV**, narozen v roce 1955 v hřebčíně v Kladrubech nad Labem, po Gidran VII z matky 561 Przedswit III. Po výkonnostních zkouškách v roce 1958 se stal plemeníkem v oblasti hřebčince Nemošice, kde působil až do roku 1965 a potom působil v mateřském hřebčíně, kde setrval až do roku 1976. Do matečného stáda bylo po něm zařazeno 19 dcer, vesměs z klisen po Alarm a do plemenitby zařazeno 17 synů po stejném dědu. Na Moravě se velmi dobře prezentovali **Gidran XIV-30** a **Gidran XIV-42**. Třetí jeho syn **Gidran XVI-27** z matky 769 North Star III se stal v hřebčíně Motešice pepiniérem Gidran XV (David, 1987, Milota, 2001).

Dále v Kladrubech nad Labem zůstal tento kmen bez pokračovatele. Ale orientální krev kmene Gidran nevymizela a setkáváme se s ní v původech kladrubských plemeníků jako např. **Alarm II** (o. Alarm, m. 760 Gidran VIII), **Alarm V** (o. Alarm, m. 759 Gidran VIII), **North Star VII** (o. North Star III, m. 717 Gidran VI), **Blatec I** (o. Blatec, m. 731 Gidran VII) aj.

V Kladrubech pomohli plemeníci kmene Gidran na určitou dobu udržet na výši anglické polokrevné ryzé stádo, ale o chovu Gidranů v Kladrubech nelze mluvit. Jednalo se spíše o využití posledních jedinců tohoto kmene v anglickém polokrevném ryzém stádě (Lerche, 1951).

Zemský hřebčín Pohořelice

Prvním sídlem hřebčína byl dvůr na vizovickém panství barona Stilffrieda Těchlov. Na podzim roku 1919 sem byl přesunut zbytek radoveckého stáda klisen, které získal československý stát jako dědictví po rozpadu monarchie. Stádo tvořilo 26 klisen anglických polokrevných kmenů (Furioso, Przedswit, Nonius aj.) a arabských kmenů (Gidran, Shagya, Dahoman aj.). Jejich partnery byli 2 kmenoví plemeníci A1/1 **Salvata** a **Shagya X** (Misař, 1998).

Dále Misař (1998) uvádí, že pronajatý objekt nevyhovoval a proto byli roku 1924 koně přesunuti do tehdejší hřebčárny v Šumperku – Temenici. Stádo klisen bylo redukováno. Snížením chovných klisen na 17 bylo více postiženo arabské stádo. V chovu zůstaly především nej kvalitnější a nejmohutnější arabské klisny.

V roce 1927 bylo stádo koní přesunuto ze Šumperka do dvora Leopoldov u Pohořelic. Stádo tvořilo 25 anglických polokrevných klisen, 1 oldenburská a 9 arabských klisen (4 Gidran, 5 Shagya). Z prvních plemeníků připářených k pohořelickému stádu (**Slavata**, **Shagya X**, **31 Gidran XXI**, **29 Gidran XXXIV**) vynikli navzdory krátkému působení především Shagya X a 29 Gidran XXXIV. Jejich dcery byly vynikajícími matkami. Úspěch obou je svědectvím jejich mimořádné třídy, protože ho dosáhli s malým počtem arabských klisen, ke kterým byli přednostně připařováni. Od roku 1922 využíval hřebčín především hřebců kmene Furioso. Jejich využití odpovídalo stanovenému chovnému cíli (Misař, 1998).

Úkolem tohoto zemského hřebčína bylo dodávat do zemského chovu ušlechtilé polokrevné plemeníky hřebčínského rázu. Typickým představitelem „pohořelického koně“ se stal ušlechtilý, harmonický kůň menšího tělesného rámce a lehčí kostry v typu anglického plnokrevníka, se suchou hlavou a jiskrným okem, dobře nasazeným krkem, výrazným kohoutkem, s náležitou hlubokou hrudí a šířkou v prsou, pevným hřbetem, pevně vázanými bedry, s dlouhou, rovnou, dobře osvalenou zádí a pevným kopytem. Požadován je všestranný typ polokrevníka, s převahou jezdeckých schopností s důrazem na ochotu v tahu, s odpovídající mechanikou pohybu, tvrdé konstituce, živého temperamentu a dobrého charakteru (Stejskalová, 1997).

V původu většiny použitých plemenů kolovala krev zástupců arabských polokrevných kmenů. Tím docházelo k účinné kombinaci stejných zdrojů stability pohořelického stáda. To přispělo ke konsolidaci tělesné stavby i požadované výkonnosti.

Konsolidaci získal moravský chov předstih před českým, který doplácel na variabilitu vnesenou dováženými a často méně konsolidovanými plemeny (Misař, 1998).

V roce 1965 byl zemský hřebčín v Pohořelicích zrušen, ale můžeme říct, že svým působením pozitivně ovlivnil chov teplokrevných koní na Moravě (Stejskalová, 1997).

Hřebčín Xaverov

Původně soukromý hřebčín se zaměřením na anglického plnokrevníka v roce 1949 přešel do vlastnictví státních statků. V této době také dochází ke změně v zaměření hřebčína.

Honzík (1957) uvádí požadavek na změnu zaměření hřebčína. V hřebčíně má být chován anglický plnokrevník a anglický polokrevník těžkého typu.

Chov anglického polokrevníka musel být založen, proto byly zakoupeny klisny cizích chovů (klisny východopruské, hannoverské,...) a polokrevné klisny zdejších chovů (klisny kmenů Gidran, Furioso,...). Nejvíce klisen - matek pochází po hřebci 116 Gidran XXXIV a 509 Gidran XXII. Stádo je po vzoru hřebčína v Kladrubech rozděleno na ryzé a hnědé.

Zástupci kmene Gidran jsou zařazeni do ryzého stáda, kam je i přidělen hřebec **8 Gidran VII**. V roce 1950 v dorostu převládají klisničky po tomto hřebci. Dále tyto klisny připouštěli plemenici kmenů Przewski, Star of Hannover, Furioso (Honzík, 1957).

Tento autor zdůrazňuje, že promyšlená plemenitba vedla k získání dobrého typu těžkého polokrevníka výborných užitkových vlastností.

ZEMSKÝ CHOV

První zmínky o zástupcích kmene Gidran v plemenitbě nacházíme v zemském chovu a to již v roce **1914**. V zemském chovu byli poměrně oblíbeni a byli kombinováni s českými teplokrevnými klisnami. Také založili několik G - linií v zemském chovu.

Zemský chov můžeme rozdělit do dvou oblastí a to na oblast českou a oblast moravskou.

Oblast česká

Tuto oblast zpravovaly hřebčince Nemošice a Písek.

Štencl (1976) uvádí, že v české oblasti bylo nutno použít ke korekci některých kmenů polokrevných, z nichž se nejvíce uplatnil kmen **Gidran** jako nositel snadno se adaptujícího araba při zachování relativní mohutnosti. Proto se také v této oblasti setkáváme s hřebci jménem **Gidran**, kteří však splynutím s oldemburským pozadím jsou podobní více koni oldemburskému, respektive českému teplokrevníku, než svému typu gidranskému.

Celkem v české oblasti působilo do roku 2000 dle seznamu hřebců 34 plemeníků kmene **Gidran**, z nich byl nejúspěšnější **6 *Gidran VII-2***, který byl v chovu 16 let a měl zařazeného 1 syna a 21 dcer zapsaných v PK. Dále **1716 *Gidran VII-24***, který za 7 let působení měl zařazené 4 syny, 5 dcer zapsaných do PK, dále **2 *Gidran XVI-21***, který za 13 let v přirozené plemenitbě a 3 let v inseminaci měl zařazeného 1 syna a 18 dcer zapsaných do PK.

Kmen **Gidran** byl svého času v Čechách poměrně oblíben, protože i když byl orientálního původu, byl dostatečně mohutný.

Svým typem se zcela vymykal orientálním polokrevníkům ostatních kmenů. Byl jediným orientálním kmenem, který navazoval na domácí klisny se značným podílem oldemburské krve (Štencl, 1977).

V současné době (rok 2007) působí v zemském chovu **505 *Gidran Bernartický s.v.*** po 1096 ***Gidran XVI -38*** z matky **ZČ 694 *Drina*** (po 16 ***Havel -1***).

Oblast moravská

Teplokrevný kůň na Moravě byl konsolidovaný a jeho úroveň byla známá v širokém okolí (Milota, 1997).

V teplokrevném chovu na Moravě a ve Slezsku byli v zemském chovu využíváni i angloarabští **Gidrani** kladrubskeho a rakouskeho chovu, jak uvádí Štencl (1977).

Dále autor poukazuje na používání araba do kmenů **Furioso** a **Przedswit**, ve kterém bylo pokračováno v Pohořelících, což bylo plemenářsky úspěšné.

Příkladem vyspělosti chovatelů koní je i to, že zde byl zakoupen od L. Bártka z Bruzovic pozdější plemeník **286 *Gidran Bártek***, který se později stal jako první plemeník zakoupený v zemském chovu pepiniérem v Kladrubech, kde působil jako ***Gidran IV*** (Štencl, 1977).

Celkem v moravské oblasti působilo do roku 2000 dle seznamu hřebců 9 plemeníků kmene **Gidran**. Z nich byl v zemském chovu nejúspěšnější hřebec **2058 *Gidran II-1***, který měl za 17 let v zemském chovu zapsáno do plemenné knihy 26 dcer, **2098 *Gidran XVI-30*** s 16 dcerami za 14 let v chovu, **286 *Gidran Bártek*** s 27 dcerami za 12 let v zemském chovu a 6 syny a dalšími 6 dcerami z působení v Kladrubech nad Labem jako ***Gidran IV*** a plemeník **2129 *Gidran XIV- 42*** s 1 synem a 17 dcerami za 7 let v zemském chovu.

V roce 2001 působí v zemském chovu dva plemeníci kmene **Gidran** a to **2698 *Gidran XVI-6*** a **2735 *Gidran XVI-8***, kteří byli do České republiky importováni ze Slovenské republiky.

KMEN GIDRAN V 90. LETECH 20. STOLETÍ

Angloarabský kmen Gidran, který byl začleněn do plemene český teplokrevník, se prakticky zcela vytratil. Na počátku 90. let působil na našem území 1 plemenný hřebec patřící ke kmeni Gidran.

V roce 1992 se dala dohromady skupina nadšenců v čele s panem Binkem a v rámci Asociace svazu chovatelů koní v ČR byl založen Svaz chovatelů a příznivců moravského teplokrevníka (SCHPMT), jehož hlavním úkolem je zachování genofondu pohořelického chovu koní, který výrazně ovlivnil celý československý chov koní jak v zemském chovu, tak i v hřebčíněch (Stejskalová, 1997).

Mezi potencionální otce, vybrané plemeníky v rámci uskutečňovaného projektu regenerace moravského teplokrevníka patří také importovaní hřebci ze Slovenské republiky **2698 Gidran XVI-6** a **2735 Gidran XVI-8** (Milota, 1999).

Stejný autor popisuje tyto plemeníky patřící do plemene slovenský teplokrevník.

Tmavý hnědák bez odznaků **2698 Gidran XVI-6 s.v. (Gordon)** se narodil

v roce 1992 v hřebčíně Motešice po Gidran XVI z matky 997 Furioso VIII. Byl zapsán do plemene slovenský teplokrevník. Jeho tělesné rozměry naměřené v roce 1996 byly KVP 175, KVH 165, OH 193, Ohol 21,5 cm. Je to mohutný harmonický hřebec s delší rovnou hlavou, dobře nasazeným dlouhým silným krkem, dlouhým výrazným kohoutkem, pevným hřbetem, klenutými bedry, dlouhou šikmou zádí, hluboký a široký, ploché přední holeně, postoj je vpředu sevřený a vzadu pravidelný.

Rodokmen je znamenitou ukázkou stejnosměrné plemenitby s vysokým podílem 68,75 % původní moravské krve, 12,5 % araba, 12,5 % A1/2 a 6,25 % A1/1 bez příměsi teplokrevníka německé provenience. Hřebec 2698 Gidran XVI-6 absolvoval výkonnostní zkoušky v hřebčíně Motešice a to už v majetku PD Trenčín Soblahov. Na základě výsledků byl zařazen do třídy I. s počtem bodů 7,8.

Následně byl prodán do ČR a novým majitelem se stal ing. Bronislav Jarka z Hulína. V ČR byl v roce 1996 výběrovou komisí licentován a zařazen do plemenitby.

Od roku 2001 stojí tento importovaný plemeník na připouštěcí stanici v Hulíně. Kromě dráhy plemenného hřebce byl využíván ve sportu, kde potvrdil skokové a drezurní předpoklady. Výsledky jeho sportovní kariéry najdete pod jménem Gordon (licence G1301).

Ryzák s odznaky **2735** **Gidran XVI-8** se narodil v roce 1993 v hřebčině Motešice po **Gidran XVI** z matky **160 Cent I (Citadela)**. Dále v jeho pedigree je patrná kombinace kmenů **Gidran**, **Furioso**, **Przedswit** a **North Star** společně s předky **A1/1 Cent**, **Catalin** a **Spalato** na mateřské straně rodokmenu. Byl zařazen do plemene slovenský teplokrevník.

Tělesné rozměry tohoto plemeníka jsou

KVP 178, KVH 169, OH 200 a Ohol 21,5 cm. Velmi typický **Gidran**, středně dlouhého rámce, ušlechtilý. Dlouhý krk je vysoko nasazený, poměrně dlouhý kohoutek, delší volnější hřbet, delší pevně dobře vázaná bedra, poměrně dlouhá skloněná zád'. Delší a šikmá lopatka, přiměřeně dlouhá a strmější přední spěnka, pravidelné dobře úhlované (45) přední kopyto, pravidelně úhlované hlezno, správně úhlované a přiměřeně dlouhá zadní spěnka, pravidelně dobře úhlované (45) zadní kopyto, prohnutá holeň. Široké tělo, kulatá zád'. Velmi dlouhý krok, velmi dlouhý klus.

V roce 1998 byl dovezen ze SR a následně byl výběrovou komisí licentován a zařazen do třídy E s 8,2/8,4 body. Novým majitelem se stal pan Macháček ze Sudoměřic.

Dalším plemenným hřebcem náležejícím do kmene **Gidran** působícím na území ČR je **505** **Gidran bernartický** chovatele a majitele pana Jaroslava Rédla. Hřebec je narozen v roce 1987 po **1096** **Gidran XIV – 38** z matky **ZČ694** **Drina**. Tento ryzák má tělesné rozměry KVP 180, KVH 168, OH 194 a Ohol 21,8 cm. Velmi typický, méně harmonický, rámcový hřebec se suchou delší hlavou, malými ušima, dlouhým klenutým krkem, kratším výrazným kohoutkem. Je volnější ve hřbetě, s horší vazbou beder, zád' přiměřeně dlouhá, rovná s vysoko nasazeným ohonem, méně dobře osvalené stehno, hrudník je přiměřeně široký a hluboký. Postoj je vpředu

pravidelný s lehce škrcenou a prohnutou holení, vzadu užší hlezno, postoj lehce v hleznu sblížen, chody dobré.

Po stránce sportovní výkonnosti dosáhl ve skoku stupně „ST“. V chovu působí od roku 1993, ale stále hledá důvěru majitelů možných partnerek k připařování (Milota, 2001).

KMEN GIDRAN DNES

V roce 2006 byli na území ČR dva plemenní hřebci náležející do kmene Gidran a to **2698 Gidran XVI-6 s.v.** a **505 Gidran bernartický**.

Ryzák 2735 Gidran XVI – 8 s.v. nar. 1993 byl prodán do Maďarska a v ČR po sobě zanechal 8 potomků (4 klisny a 4 hřebce). Jeden potomek narozený v roce 2002 byl zařazen do sportovní testace.

2698 Gidran XVI – 6 s.v. (Gordon) je v plemenitbě úspěšný a jeho 43 potomků (24 klisen a 19 hřebců) je zárukou, že geny Gidranů se budou nacházet i v dalších generacích. Působí jak v chovu MT, tak i v chovu ČT.

Gordon ve sportu dosáhl ve skoku stupně „S“ a v drezuře „L“. Ve sportu má zatím 9 potomků (narozených od 1998 do 2002). Jejich výkony jsou různorodé. Ve spřežení již potomstvo dosáhlo stupně T, ve skoku stupně ZL a v drezuře závodili potomci do stupně Z.

505 Gidran bernartický má 20 potomků (7 klisen a 13 hřebců) a je vidět, že i on si důvěru majitelů našel. Ve sportu má zatím 5 potomků (narozených od 1995 do 1999).

Milota (2001) konstatuje, že kmen Gidran bude opět hledat svoji minulou identitu, která se významně podílela na koncepci ryzého kladrubskeho stáda.

Populace Gidranů není velká, ale typově, exteriérově a původově vyhovuje požadavkům moravského teplokrevníka. Proto dnešní využití příslušníků kmene Gidran můžeme spatřovat při regeneraci moravského teplokrevníka.

Samotný vývoj kmene Gidran potvrzuje, že typ koní se podřizoval požadavkům společenského a hospodářského vývoje a u dnešní populace Gidranů je tomu také tak. I když vyvstává otázka, zda můžeme hovořit o kmeni Gidran v ČR. Pokud vycházíme z chovatelské dokumentace, dojdeme k závěru, zda dnes můžeme nazvat populaci koní, která má podíl migrujících genů Gidran, jako kmen.

V původech dnes chovaných Gidranů je více migrujících genů jiných kmenů než migrujících genů Gidrana. Takovým příkladem je i např. plemeník 2698 Gidran XVI-6 a z jeho původu je patrné, že se vlastně jedná o 75% příslušníka kmene Furioso.

Kdybychom dnes hledali představitele původní populace Gidranů, museli bychom se vypravit do Maďarska, kde se specializují na chov Gidrana.

LITERATURA

- DAVID, J.: Hlavní plemeníci šlechtitelského chovu koní v Kladruzech n. L. v letech 1951 – 1985. Praha, SZN 1987:149 s.
- DOLANSKÝ, F.: Výstavba krevních linií českého a moravského teplokrevníka. (Seminární práce). Brno, 1954:66 s – Vysoká škola zemědělská
- FATĚNOVÁ, J.: Vývoj typu a exteriéru příslušníků kmene Gidran na vývoj typu českého teplokrevníka a vliv kmene Gidran na sportovní výkonnost českého teplokrevníka. (Diplomová práce). Brno, 2001:59s – MZLU
- HONZÍK, F., SUCHÁNEK, F.: Plemenná kniha koní – Díl I. Praha, SZN 1956:1271 s.
- LERCHE, F.: Hlavní plemeníci státního hřebčína v Kladruzech n.L. Praha, Brázda 1951: 264 s.
- MILOTA, V.: Moravští plemeníci. Jezdeckví, 2, 1997 a: 5s.
- MILOTA, V.: Debutující plemeník Gidran XVI-6. Jezdeckví, 7, 1997b: 20s.
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran. Jezdeckví, 1, 2000a: 19s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran. Jezdeckví, 12, 2000b: 19s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran. Jezdeckví, 1, 2001a: 18 - 19s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran 4. Jezdeckví, 2, 2001b: 24 - 25s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran 5. Jezdeckví, 3, 2001c: 25s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran 6. Jezdeckví, 4, 2001d: 26 - 27s
- MILOTA, V.: Geneze kmene Gidran 7. Jezdeckví, 5, 2001e: 25s
- MISAŘ, D.: Vliv zemského hřebčína Pohořelice na vývoj českého teplokrevního chovu. Náš chov, 1, 1998: 45-46 s.
- STEJSKALOVÁ, S.: Pohořelická tradice znovu ožívá. Jezdeckví, 5, 1997a: 17 s.
- STEJSKALOVÁ, S.: Moravský zemský hřebčín v Pohořelicích. Jezdeckví, 6, 1997b: s.18
- STEJSKALOVÁ, S.: Márocpusztá ve znamení Gidrana. Náš chov, 1, 2000: s.39
- ŠTENCL, F. a kol.: Vývoj chovu koní u nás –I. díl, Pardubice, ÚVS 1976:151 s.
- ŠTENCL, F. a kol.: Vývoj chovu koní u nás –II. díl, Pardubice, ÚVS 1977:201 s.
- ŽLUMOV, P.: Organizace chovu koní. Praha, 1999:s.10
- Seznam plemenných hřebců od r. 1965 do r.2005

MORAVSKÉHO
TEPLOKREVNÍKA